

НА СТОРОЖІ НАРОДНИХ СКАРБІВ

Народ живе так довго, як довго живе його народне мистецтво.

У затишку Францішканської вулиці, під боком православної церкви і давнього кіна „Рах“, вип'явшись до неба між каменів триповерховим будинком, стоїть, здається, непохитний... Молодий та гордий на своє дволітнє існування спадкоємець найкращих наших традицій і переємець нових живущих ідей. У місті Льва, на прекрасній нашій землі — не безбаченко. Загорнув під свої дужі крила майже все, що в нас самотужки співає, грає і малює — все, що дихає вільною атмосферою народного мистецтва. Самодіяльні хори і оркестри, аматорські гуртки та цілі

Театральний макет роботи декор. Райзінгера

кадри солістів: співаків і співачок, музик з Божої ласки, малярів (різьбярі, як занадто вже відомі промисловці — поки що для нього не вловні), а то й ганчарів і металірників, вишивальниць, ткаць і писанчарок; часом звичайних собі сільських дівчат і хлопців, що в вишиваних сорочках — одні з писаною тайстрою, другі в простих стрічках і польових квітках босоніж пішли за голосом душі, свідомо чи несвідомо, на службу до муз. Міцний і, здається, непохитний,

В організаційному розмаху

Францішканська 7. Зараз на вступі вражає вас дисципліна, лад і порядок, а орієнтаційна таблиця в директорській кімнаті ставить вам перед очі цікаву організаційну схему тієї великої установи, що як одна вітка Підвідділу для Справ Мистецтв УЦК, у творчому розмаху охоплює мережею Окружних Комітетів і Делегатур усю територію Генеральної Губернії і поділяється на п'ять окремих кабінетів з окремими керівниками і референтами. Це кабінети майже всіх мистецтв: музичного, театального, образотворчого та декоративного і кабінет етнографії і фольклору. Ви ж у Інституті Народної Творчості.

Хоч у заочних студіях — двомісячні ферії і багато працівників тепер на відпустці, а в пустих коридорах будинку так і чуєте власні кроки. ІНТ не спочиває, а набирається нових сил. Адже влітку час особливо пригожий не тільки для дозвілля, а й для теренових експедицій, то що і як кому: хто вже у службовому відрядженні, а хто якраз збирається їхати. Та можна поєднати й „приємне з корисним“. Але ж сама централь не здає темпів. Ось телефон за телефоном, один замісцевий. Навзаводи відзвонюють. ІНТ не спочиває. Про його чуйність сліве щодня нагадує вам теж преса бодай оголошеннями та оповістками кабінетів. Організаційний апарат, видно, не зважаючи на літню пору, справно діє. За короткий бо період існування і діяльності установи директор ІНТ-у о. Сапрун виявив себе справді не абияким організатором, чи то вмів добираючи людей для різних ділянок праці, чи даючи широку ініціативу для окремих імпрез, вкінці не боїчись трудів і ризику у ці непевні воєнні часи.

Серце ІНТ-у

— Вам бракує тем? — Заходьте до кабінету музичного мистецтва!

Ці, може, не зовсім випадкові слова д-ра З. Лиська, референта заочної студії теоретично-музичних

наук, можуть сміло правити за гасло і мимохіть приходять вам на пам'ять, коли ви в безпосередній зустрічі з методичною й організаційною роботою кабінету нишком перелічуєте різні форми його діяльності. Ось обидві студії — диригентська і заочна, курси гри на бандурі і гітарі і на всяких інших інструментах, ось т. зв. зразкові співочі гуртки, як: „Боян“ (диригент — о. Сапрун), „Сурма“ (диригент — О. Плешкевич), „Бандурист“ (диригент — проф. М. Колесса) і хор студентів ветеринарії (диригент — В. Панасюк), ось Видавництво нот, інструктивно-методичні листки, врешті музичні конкурси і безчисленні музичні імпреди самого ІНТ-у або з участю ІНТ-у. Ціла низка тем для окремих статей.

Так. Це ж бо місце, де набрав тіла і крові, не один щасливий творчий задум, втілювалася не одна окрилена ідея.

Може, мало хто з нас пам'ятає ще свято визволення Києва з 1941 р., але всім нам відомий Перший краєвий конкурс хорів і монументальний фестиваль української пісні, а там сьогорічний концерт для вшанування пам'яті Дениса Січинського та концерт коляд і колядок, далі заходи кабінету у зв'язку з участю хорів ІНТ-у в Панахиді з нагоди сотих роковин смерті Маркіяна Шашкевича, у святі Дивізії і т. і. Про розміри і обсяжність діяльності кабінету проречно говорить факт, що йому підлягає музично-хорова частина буквально всіх краєвих імпред і що він охопив своєю картотекою к. 1000 хорів і оркестр краю!

Керівник музичного кабінету д-р Є. Цегельський, до речі, першорядний організатор, не вірить молодій пам'яті і щоразу перекидає для точності стоси протоколів, поки подасть вам що до відома (О, тут вам строгий режим!); чи то мова про диригентську студію, що зорганізувала за 1942—43 р. 10 окремих курсів на провінції і має вже славу завдяки особі референта проф. Миколи Колесси, а чи про заочну студію (262 курсанти) і проголошений нею конкурс на марш до слів О. Тарнавського „Ми йдемо непохитно“, з неопоганим вислідом.

Посміхаєтесь. Бо навряд чи можна не посміхатись, пригадуючи цілі анекдоти про заочників — їх вам свого часу розказували так барвисто! — напр., про отого знаменитого адепта музики, що в анкеті, заявляючи свою готовність учитися теоретично-музичних знань, між іншим, признається, що він за фахом „районовий магазинер“, але „в душі — тромбоніст“, або ті зворушливі закарлючки на листівці до „Висо-

Василь Габрид — віртуоз цимбалів з Пасічної

коповажаної Дирекції“, виведені старенькою рукою якогось сільського священика, охочого вчитися у вісімдесятому році життя!

З приємністю вишукуєте ще, одну за одною, щокращі світлиці з Конкурсу самодіяльних солістів, нотуючи деталі цікавої розповіді про них з уст проф. Є. Козака, одного з чільних референтів у цьому кабінеті. От сопраністка Павлина Дуда, що здобула перше місце між вокалістами — рукави її сорочки просто переладовані узорами і керсетка не народна, але обличчя щире, селянське; а це два віртуози в гучульських китарах: Юра Грабовецький з Печеніжина і Василь Габрид з Пасічної. Перший — фреліст, виконавець і композитор з досягненнями у своєму стилі, справжній музикант, розгублений, закоханий у своє мистецтво, що через нього розширюється з жінкою і частину майна запропастив, граючи на всіх можливих інструментах, беручи й тепер живу участь у печеніжинській оркестрі, 38 років от так собі музикує.

Другий — майстер цимбалів — на цьому фото торкнув от пальцями струни, цитровим способом і приплющивши очі, у власну гру заслужався натхненню. Не знає нот, але добирає акорди якесь незвичайні і мріє про виступи та славу. Або й оця мандолинова оркестра з Печеніжина і брати Якуб'яки: Дмитро — диригент

Юра Грабовецький фреліст з Печеніжина

оркестри, а Василь — „придворний“ її композитор, відзначений на конкурсі за в'язанку українських пісень.

Про курси на бандурі і гітарі під керівництвом Ст. Малуці не доведеться говорити. Зате приковує увагу низка друків з видавництва пот. Між іншим: 20 Лисенкових пісень на мішаний хор, брошура про М. Лисенка і портрет Миколи Віталіювича, а насамперед дві збірки коляд і щедрівок, дбайливо видані Ст. Людкевичем: „Слава во вишніх Богу!“ на мішаний хор і „Христос родився — Славте!“ на чоловічий. Влаштування цього заслуженого композитора на роботі в кабінеті музичного мистецтва треба взагалі вважати переломовою датою для видавничої справи ІНТ-у.

А оце ще на циклостилї 23 пісні М. Леонтовича і К. Стеценка, як підручна бібліотека, потрібна для учасників Другого краєвого конкурсу хорів, що саме до нього йде тепер підготовка під знаком творчості цих двох музик.

Мельпомена у стрічках

Коли ви вже в ІНТ-і, не можете збути мовчанкою кабінету театального мистецтва, хоч його діяльність з природи не така то й блискуча. Це ж бо тут мають до діла з простенькою Мельпоменою в сільських книдяхках або з її посестрою, трохи претенсійною міською панянкою.

Керівник — увічдивий п. Й. Горняткевич радо інформує вас про організаційну, репертуарну й вишкільну роботу кабінету, що в своїй картотечі здобув рекордове число 1337 самодіяльних драматичних гуртків, а для підвищення їх мистецького рівня дбає за розбудову репертуару, восени і взимку веде постійні режисерські курси, а там семінари і цілком короткі відправи для режисерів, у Львові і на провінції, як найчастішу форму співпраці.

А втім, не во гнів вашим інформаторам, ви самі могли б уже решту продиктувати за шаблоном... уділяє режисерам місячно 50—100 усних консультацій і постачає прибори для характеристики, розсилає безкоштовно методичні листки для аматорських гуртків і впродовж одного року навчання проводить заочні режисерські курси для них, вкінці 4—6 разів на місяць організує службові відрядження в терен з лекціями і рефератами працівників, тобто керівника і референта мгр. П. Мурського. Вони удвох на своїх плечах несуть увесь тягар організаційної роботи кабінету.

— Маємо чудовий репертуар, — ніби про себе говорять ваш розмовник, — та...

— У сучасну пору не годиться — підхоплюєте.

— Тільки для аматорських сцен. Адже це здебільшого побутовщина, для якої ми маємо пошану, але нам треба насогодні актуального матеріалу. Давайте нам п'єс з виховною національно-політичною тенденцією!

Взагалі репертуарна робота кабінету — як за чергою інформує вас мгр. Мурський — іде в двох напрямках: 1) щоб очистити дотеперішній репертуар з усякого хламу (на щастя, кабінет має вплив на цензуру п'єс для самодіяльних гуртків); 2) щоб доповнити його новими творами хоч відомих, а хоч і невідомих авторів з усіх закутків краю; тут же належить справа одноактівок на тему дня.

А сьогорічний конкурс на п'єсу для аматорських гуртків з п'ятьма нагородами для лавреатів: Ф. Мелешка, Д. Николишина, Я. Косовського, І. Керницького і Гліба Східного — хіба не досягнення кабінету?

Та, мабуть, досить уже голих цифр і фактів?

Саме тепер вам хотілось би побачити козира всієї цієї роботи — оті Перші краєві конкурсні змагання драматичних гуртків, але, на жаль, „з незалежних причин“ їх перенесено на осінь. Нічого. Може тоді якраз оглянете ще й показову виставку проектів театральних сцен і декорацій, пляновану спільно з кабінетом декоративного мистецтва?

Про дружню співпрацю, пензель і різь, і шукачів перел

Ритися в сірому бюрократичному шпартгалі, читати сухі протоколи, списувати інтерв'ю у формі банальних питань і відповідей тоді, як ви найрадіше поринули б у запашну прірву спочинку і тиші — звичайно, аж ніяк не хочеться. Але оглядати малюнки й рисунки в окремих теках заочної образотворчої студії або на рухомих стійках з останньої Шевченківської виставки — завжди цікаво. Особливо, коли з вами говорить такий ентузіаст своєї роботи, як проф. М. Михалевич, керівник кабінету образотворчого і прикладного мистецтва. Щирий козарлюга з Київщини і давній емігрант, він от зголосився до Дивізії, та душею, тілом і серцем ще тут і перед від'їздом хоче власноручно помагати при срядкуванні ка-

Степовий гість

(вистава на конкурсі Львівської округи)

бінету, раз-у-раз при тому даючи своєму наслідникові спасенні практичні поради.

Відомий наш баталіст, Леонід Перфецький, після 20-тих років перебування на чужині тількищо переїхав на цей відповідальний пост з Берліна, щоб на рідній землі працювати для рідного мистецтва.

За хвилину вітаєте на порозі кабінету свою добру знайому, п. mgr. Ірину Гургулу, тепер керівника вже окремого кабінету етнографії і фолакору. (Обов'язково мусите її використати для себе!). Вона щойно вернулася з теренової експедиції Косів—Жаб'є і сьогодні-завтра виїжджає туди знову в товаристві пп. М. Гординської і О. Молодецької, референток ще двох інших кабінетів —

Театральний макет роботи декор. Райзінгера

точніше: заочної образотворчої студії і кабінету декоративного мистецтва. Чи не золоте життя? Мета експедиції — найти контакт з народними мистцями для постійної картотеки і листування кабінету, а насамперед збирання матеріалів для етнографічної збірки ІНТ-у. Її експонати і етнографічний альбом заочників з рисунками народного побуту ви вже мали нагоду подивитися на останній виставці в гарно оформленій кімнаті.

Майже всі працівники розіхались: немає курбасового ще співробітника Михайла Ершова, мистця в декоративній відокремленого тепер кабінету декоративного мистецтва, він у службовому відраджених малює десь народні одяги в Славську; немає теж його референта Олександра Дубровського (просимо не мішати з Сергієм!). Ви не застали заслуженої малярки Олени Кульчицької, що вела цього року дитячу студію з такою любов'ю.

Як дотепер, усі вони працювали тут дружно і, так би мовити, під одним дахом. І ця атмосфера співпраці і дружності так мило вас вражає в тих стінах. Але в останньому часі всі три кабінети розділено. Бодай на папері.

На столах і столиках, по під стінами і на підлозі рисунки, малюнки, макети театральних сцен — перевага праці заочників, а там декоративної майстерні і дитячої студії — усе в мистецькому неладі.

Роди техніки в працях заочників — обмежені. Це рисунки: олівцем, вуглем чи пером або малюнок виключно аквареллю, а в графіці, на диво, дереворіз і суха голка.

Чого варта у таких випадках добра воля, помітите це на одному зразку сухої голки, де, замість картону, вжито відвороту звичайної листівки! Вас цікавить кольорований дереворіз, Шевченкова голова, виконана сухою голкою, листівка з колядниками, витримана в пруській блакиті тощо.

Про інвенцію вчителів говорить сам добір тем для завдань, що справді йдуть не тільки назустріч суспільним вимогам хвилини, а й зацікавленням учня. Проходять, напр., жнива — малюймо обжинки! Святкуємо Тарасові роковини, то як оформити домівку? Завісся тепер наново колись поширений в Україні звичай сипати могили героям — от, оформіть оті могили! А проекти листівки під „Різдво” або антиалькогольної афіші — чи не докази цієї ж актуальності підходу до тем?

Зовсім зрозуміло, що при розв'язці завдань бувають у курсантів нерозуміння основні непорозуміння.

— Бо і як його можна вчити малювати чи рисувати заочно? Поки прийде відповідь кожного учня (а їх понад 200) на якоесь завдання, забудеш сам, які там помилки були у нього давніше, — щиро признається „Отець керівник”, як тут загально називають проф. Михалеви́ча, жартуючи. — А то й комунікація тепер нівроку!... І самі курсанти — або молоді хлопці й дівчата, діти сіл і містечок, або вчителі й господарі, нерідко батьки родин зі своїми власними кло-

потами!... Відірвати їх від ґрунту — часом просто неможливо.

А все таки ріст у деяких помітний, — знов же боронить тепер своєї улюбленої дитини цей справжній батько заочної образотворчої студії.

За вказівкою маистра розглядаєте низку праць одного учня, від першого примітивного рисунку, де людські постаті — бездушно смішні манекени, а сільські хатки — не хатки, а хіба коробки від сірників, аж до дитячої голівки з виразом і т. і.

На думку самих організаторів студії, її завдання — виховати свідомих суспільників, що, маючи природний нахил до малювання, зміли б використати його, малюючи нехай театральні декорації чи афіші, або оформлюючи домівку в своєму селі чи містечку — не продукувати — борони Боже! — претенсійних дилетантів! А як, бува, трапиться часом справжній талант — не дати йому пропасти. Щось 10 учнів післяла вже заочна студія до Мистецько-промислової школи.

Але дарма, таких талантів, як Іван Петрів і Богдан Шеремета, — за висказом проф. Михалеви́ча — ви рішуче й там не знайдете.

Обидва сільські хлопці семиклясники, ніби Кастор і Поллукс — два нерозлучні приятелі, торік малювали спільно портрет М. Лисенка, що пишався навіть на львівській естраді підчас фестивалю української пісні. Їх пейзажами, насиченими зеленню рідної Рогатинщини, ви вже мнлувались, а на цей раз полонять вас портрети. Це, власне кажучи, реалістичний автопортрет Петрова у притишених тонах на темно-зеленому тлі і портрет Шеремети з яскраво переданим освітленням обличчя і руки якогось загадкового

Оркестра мандоліністів з Печеніжина

юнака в зеленому, знов же на тлі фантастичного пейзажу, у профіль. Яка відвага! Або в отих грізно пошматованих хмарах з фіолетно-черволавими брижами, а синяві неба і зелені трав?

Павлина Дула — сопраністка, відзначена першою нагородою вокалістів

Ще раз обкидаєте зором Інститут Народної Творчості, як одно ціле. Ще раз, востаннє, Делітькома наворотами ви його відвідували, спостерігали, поки гаразд не зазнайомились. З того часу багато чого змінилось і у людей і в природі: за вікнами ІНТ-у після довгих прохолодних днів на добре розпівалося сонце, в самому ж ІНТ-і зродився, певно, не один творчий задум, не одно пішло, може, внівець, а не одно вперед, як звичайно в житті. Вперед пішли теж світові події.

Не змінилася тільки українська народна творчість. А оце тут ви намагалися ввіймати на тлі воєнної руїни і пожежі ясні моменти з життя одного її ба-стіону.

А. Струтинська

Жюрі з учасниками Краєвого конкурсу самодіяльних солістів у Львові

Весільний кадр з Городниці